

FINANSOWE WSPARCIE POLSKIEGO PRZEMYSŁU SPOŻYWCZEGO ŚRODKAMI UNII EUROPEJSKIEJ W LATACH 2004-2013 W UJĘCIU REGIONALNYM

Paulina Sobieszkańska, Arkadiusz Sadowski

Katedra Ekonomii i Polityki Gospodarczej w Agrobiznesie Uniwersytetu Przyrodniczego
w Poznaniu

Kierownik katedry: prof. dr hab. Walenty Poczta

Słowa kluczowe: przemysł spożywczy, Sektorowy Program Operacyjny „Rolnictwo”, Program
Rozwoju Obszarów Wiejskich

*Key words: food industry, Sectoral Operational Programme „Agriculture”, Rural Development
Program*

S y n o p s i s. W artykule przedstawiono wyniki badań dotyczących wsparcia rozwoju przemysłu spożywczego w Polsce środkami Unii Europejskiej (UE). Uwzględniono dwa okresy programowania: lata 2004-2006 oraz 2007-2013. Wykazano, że w obu przypadkach liczba projektów współfinansowanych z funduszy UE była relatywnie niewielka, wzięwszy pod uwagę ogólną liczbę zakładów przetwórczych, jednak przeciętna jednostkowa wartość była zazwyczaj znacząca i przekraczała milion złotych. Regionalne różnicowanie znaczenia wsparcia było duże. W okresie poakcesyjnym w przemyśle spożywczym odnotowano wzrost skali produkcji oraz jej koncentrację przy jednoczesnej redukcji zatrudnienia. Poza wsparciem finansowym na taki stan rzeczy wpłynęła głównie możliwość uczestnictwa we wspólnym europejskim rynku.

WSTĘP

Przemysł spożywczy jest jednym z agregatów ekonomicznych agrobiznesu, obok rolnictwa i przemysłu wytwarzającego środki produkcji i usługi dla rolnictwa [Mrówczyńska-Kamińska 2012]. Przemysł spożywczy, zwany także żywnościowym, należy do najszybciej rozwijających się części gospodarki żywnościowej, a tempo jego rozwoju zależy głównie od tempa wzrostu gospodarczego całego kraju [Urban i in. 2010].

Celem artykułu jest ocena wybranych programów finansowego wsparcia przemysłu spożywczego środkami unijnymi w Polsce w ujęciu regionalnym. Wejście Polski do UE ułatwiło bowiem finansowanie niezbędnych przedsięwzięć dostosowawczych [Urban, Bielecki 2005]. Od 2004 roku wielkość dofinansowania stale wzrastała, a w programach unijnego wsparcia coraz większą wagę przywiązuje się do ulepszania produkcji, przetwórstwa spożywczego, promocji artykułów rolnych i żywności przetworzonej, a także do poprawy efektywności czy racjonalizacji rynków zbytu.

MATERIAŁ I METODYKA BADAŃ

Ocenę wybranych programów wsparcia finansowego dla przemysłu spożywczego przeprowadzono z wykorzystaniem danych z Banku Danych Lokalnych, sprawozdań z działalności Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa za lata 2010 i 2013, a także roczników statystycznych województw. Do oceny działania „Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych” posłużono się danymi ze sprawozdania końcowego Sektorowego Programu Operacyjnego z 5.07.2010 roku. Natomiast analizując działanie „Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej”, uwzględniono płatności zrealizowane do końca 2013 roku. Porównywalność zrealizowanych kwot wsparcia oraz wielkości produkcji z różnych okresów osiągnięto przez zastosowanie cen stałych z 2013 roku zdeflowanych lub obliczonych z wykorzystaniem wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych. W artykule posłużono się danymi (zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności 2007, sekcja C dział 10.,11.,12.) dotyczącymi produkcji artykułów spożywczych, produkcji napojów oraz produkcji wyrobów tytoniowych. Natomiast nie wyodrębniono przemysłu rybnego (dział C 10.2), bowiem wsparcie w ramach obu analizowanych programów nie obejmowało tego sektora.

FINANSOWANIE PRZEMYSŁU SPOŻYWCZEGO W POLSCE W LATACH 2004-2006

Po wstąpieniu Polski do UE pierwszym programem pomocowym, w którym przewidziano wsparcie dla przedsiębiorstw przemysłu spożywczego, był Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego i Rozwój Obszarów Wiejskich 2004-2006” (SPO Rolnictwo). Szczególnie ważne dla przemysłu spożywczego było działanie 1.5. „Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych”. Do najważniejszych celów tego działania należały poprawa warunków sanitarno-higienicznych i weterynaryjnych produkcji, rynkowe ukierunkowanie produkcji i wykorzystanie istniejących nisz rynkowych, tworzenie nowych i racjonalizacja istniejących kanałów zbytu, poprawa jakości produktów, wzrost wartości dodanej produkcji, zmniejszenie negatywnego wpływu na środowisko, ulepszenie struktury logistycznej oraz wprowadzanie nowych i modernizacja istniejących technologii [arimr.gov.pl].

Na wsparcie przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych w ramach tego działania zaplanowano 464,29 mln euro, z czego ze środków unijnych pochodziło 325 mln euro (około 70%), a pozostała część to wsparcie krajowe. Była to jedna z największych kwot dofinansowania spośród wszystkich działań SPO Rolnictwo. Członkostwo Polski w UE umożliwiło polskim przedsiębiorcom wprowadzenie swoich produktów na rynek unijny, jednak aby skutecznie tego dokonać trzeba było spełnić zarówno normy środowiskowe i zdrowotne, jak i być konkurencyjnym pod względem jakościowym i cenowym. To z kolei wymagało dokonania wielu inwestycji. Warto wskazać, iż ze wsparcia SPO mogli korzystać m.in. przedsiębiorcy przemysłu mięsnego, mleczarskiego i owocowo-warzywnego. Sektory te także w późniejszym okresie były liderami w pozyskiwaniu środków finansowego wsparcia [www.arimr.pl]. Integracja z UE miała ogromny wpływ na ożywienie inwestycji przedsiębiorstw przemysłu żywnościowego. Szczególnym okresem był rok 2004, w którym firmy zintensyfikowały procesy dostosowawcze, odnotowano bardzo wysoki poziom inwestowania w przemyśle spożywczym. Finansowe wsparcie głównie trafiało do przetwórców mięsa oraz mleka [Drożdż 2006].

Zgodnie ze *Sprawozdaniem z realizacji SPO Rolnictwo...* [Uchwała nr 45 Komitetu Monitorującego... 2010] ostatecznie w ramach tego działania zrealizowano 1097 projektów. W wyniku dokonanej realokacji działanie ostatecznie zostało wsparte środkami w wysokości 312,4 mln euro. Realizacja płatności omawianego działania w ujęciu regionalnym w Polsce została przedstawiona w tabeli 1. Przeciętna wartość projektu w Polsce w cenach stałych wyniosła 1,7 mln zł, przy czym oscylowała ona w przedziale od 0,7 mln w województwie śląskim do 3,2 mln w województwie podlaskim. W tym ostatnim regionie także wartość płatności w przeliczeniu na pracującego była jedną z wyższych, wynosząc ponad 10,1 tys. zł i była ponaddziesięciokrotnie wyższa niż w województwie śląskim. *Przemysł spożywczy jest najmniej znaczącym działem przemysłu w województwach dolnośląskim i podkarpackim oraz śląskim. W przypadku dwóch pierwszych województw są to obszary cechujące się relatywnie słabą bazą surowcową, natomiast w przypadku województwa śląskiego jest to głównie skutkiem dużego znaczenia innych przemysłów* [Beba, Poczta 2015, s. 23]. Mimo iż **największą liczbę projektów zrealizowano w województwach wielkopolskim i mazowieckim**, to południowo-wschodnia część kraju otrzymała wsparcie o wyższej wartości w przeliczeniu na pracującego, a także biorąc pod uwagę relację kwoty płatności w stosunku do rocznej wartości produkcji. W takich regionach, jak: województwo lubelskie (8 tys. zł płatności na pracującego oraz 2,8% kwoty płatności w stosunku do rocznej wartości produkcji) i świętokrzyskie (2,7% kwoty płatności w stosunku do rocznej wartości produkcji) wysokie wartości tych relacji świadczą o tym, że wsparcie unijne miało tam relatywnie duże znaczenie. Po uwzględnieniu relacji liczby zrealizowanych projektów do liczby przedsiębiorstw można zauważyć, że wsparcie unijne miało także znaczną rolę w województwach warmińsko-mazurskim oraz wielkopolskim.

Relacja dotacji i wartości produkcji z analizowanego działania wynosi niewiele ponad 1% (najwięcej w lubelskim – 2,8%, najmniej w śląskim – 0,4%), jednak znaczenie wykonanych z tym wsparciem projektów dla poszczególnych przedsiębiorstw, wymagających gruntownej zmiany w procesach dostosowawczych we wstępnym etapie uczestnictwa w UE, było niebagatelne.

FINANSOWANIE POLSKIEGO PRZEMYSŁU SPOŻYWCZEGO ŚRODKAMI UNII EUROPEJSKIEJ W LATACH 2007-2013

Programem pomocowym i jednocześnie instrumentem realizacji polityki UE w zakresie wsparcia agrobiznesu był Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2007-2013. Część przewidzianych w PROW działań była kontynuacją instrumentów wdrażanych w latach 2004-2006. PROW 2007-2013 obejmował 23 działania, spośród których działanie „Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej” skierowane było do przedsiębiorstw przemysłu spożywczego. W momencie jego uruchomienia polskie przedsiębiorstwa miały już doświadczenie w konkurowaniu na europejskim rynku i korzystaniu z unijnego wsparcia, co mogło być potencjalnym ułatwieniem w lepszym sprecyzowaniu potrzeb inwestycyjnych.

Struktura wsparcia przedsiębiorstw przemysłu spożywczego według województw została przedstawiona w tabeli 2¹. Podobnie jak w poprzednim okresie programowania, bezwzględna wielkość **środków oraz liczba beneficjentów nadal największa była w województwach mazowieckim i wielkopolskim**. Najbardziej znacząca zmiana w realizacji

¹ Ze względu na to, że część inwestycji jest w trakcie realizacji, dane dla okresu programowania 2007-2013 nie są ostateczne.

Tabela 1. Znaczenie wsparcia w ramach działania SPO Rolnictwo „Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych” dla przemysłu spożywczego w 2010 roku według województw

Województwo	Przemysł spożywczy*				Realizacja działania SPO Rolnictwo „Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych”					
	liczba przedsiębiorstw	liczba pracujących	wartość produkcji [mln zł]**	wartość zrealizowanych projektów z EFRROW [mln zł]**	kwota zrealizowanych projektów	liczba zrealizowanych projektów	regionalny udział w kwocie płatności [%]	wartość płatności w przeliczeniu na pracującego [zł]**	relacja kwoty płatności w stosunku do rocznej wartości produkcji [%]	relacja liczby zrealizowanych projektów do liczby przedsiębiorstw [%]
dolnośląskie	1 058	17 210	4 380	47	27	2,5	2 731	1,1	2,6	1,7
kujawsko-pomorskie	986	25 424	11 331	158	83	8,3	6 215	1,4	9,7	1,9
lubelskie	1 217	25 312	7 269	206	105	10,8	8 138	2,8	8,6	2,0
lubuskie	436	8 801	2 323	30	27	1,6	3 138	1,3	6,2	1,1
łódzkie	1 560	31 105	10 475	138	79	7,2	3 409	1,3	5,1	1,7
małopolskie	1 505	31 839	9 727	119	70	6,2	3 437	1,2	4,7	1,7
mazowieckie	2 517	60 658	42 121	311	141	16,3	5 127	0,7	5,6	2,2
opolskie	496	11 323	2 765	47	25	2,5	4 151	1,7	5,0	1,9
podkarpackie	868	18 121	2 782	38	38	2,0	2 097	1,4	4,4	1,0
podlaskie	566	16 231	8 965	165	51	8,6	10 166	1,8	9,0	3,2
pomorskie	901	21 834	6 959	70	53	3,7	3 206	1,0	5,9	1,3
śląskie	2 083	42 449	10 729	41	62	2,1	966	0,4	3,0	0,7
świętokrzyskie	579	10 570	2 086	56	33	2,9	5 298	2,7	5,7	1,7
warmińsko-mazurskie	634	16 394	8 837	147	68	7,7	8 967	1,7	10,7	2,2
wielkopolskie	2 032	56 604	26 620	295	211	15,5	5 403	1,1	10,4	1,4
zachodniopomorskie	776	17 382	6 277	40	24	2,1	2 301	0,6	3,1	1,7
Razem	18 084	409 257	163 646	1 908	1 097	100,0	4 662	1,2	6,1	1,7

* dane z 2010 roku – wartość produkcji bez wartości wyrobów tytoniowych, liczba pracujących (dane roczne), ** ceny stałe z 2013 roku
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [Bank Danych Lokalnych, roczniki statystyczne województw] oraz [Sprawozdanie ARiMR ... 2011].

Tabela 2. Znaczenie wsparcia w ramach działania PROW 2007-2013 „Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej” dla przemysłu spożywczego według województw

Województwo	Przemysł spożywczy*										
	liczba przedsiębiorstw	liczba pracujących	wartość produkcji [mln zł]**	kwota zrealizowanych płatności z EFRROW [mln zł]**	liczba zrealizowanych projektów	regionalny udział kwoty płatności [%]	wartość płatności w przeliczeniu na pracującego** [zł]**	relacja kwoty płatności w stosunku do rocznej wartości produkcji [%]	relacja liczby zrealizowanych projektów do liczby przedsiębiorstw	przeciętna wartość projektu [mln zł]**	
dolnośląskie	942	15 754	5 541	74	51	3,9	4 697	1,3	5,4	1,5	
kujawsko-pomorskie	736	21 822	13 215	161	92	8,4	7 378	1,2	12,5	1,8	
lubelskie	1 021	22 863	8 079	190	95	9,9	8 310	2,4	9,3	2,0	
lubuskie	1 834	51 832	2 592	40	26	2,1	772	1,6	1,4	1,5	
łódzkie	1 332	29 086	15 448	160	90	8,4	5 501	1,0	6,8	1,8	
małopolskie	1 413	30 283	11 589	120	62	6,3	3 963	1,0	4,4	1,9	
mazowieckie	2 211	60 059	47 445	268	114	14,0	4 462	0,6	5,2	2,4	
opolskie	411	9 835	3 130	40	29	2,1	4 067	1,3	7,1	1,4	
podkarpackie	772	16 778	3 002	49	31	2,6	2 920	1,6	4,0	1,6	
podlaskie	464	10 163	10 854	76	41	4,0	7 478	0,7	8,8	1,9	
pomorskie	514	13 948	8 102	83	54	4,3	5 951	1,0	10,5	1,5	
śląskie	1 835	37 479	15 544	117	85	6,1	3 122	0,8	4,6	1,4	
świętokrzyskie	503	14 228	2 934	48	36	2,5	3 374	1,6	7,2	1,3	
warmińsko-mazurskie	714	21 624	9 300	37	31	1,9	1 711	0,4	4,3	1,2	
wielkopolskie	631	15 961	31 911	361	200	18,9	22 618	1,1	31,7	1,8	
zachodnio-pomorskie	369	8 477	6 855	90	34	4,7	10 617	1,3	9,2	2,6	
Razem	15 702	380 192	195 541	1914	1045***	100,0	5 034	1,0	6,8	1,8	

* dane z 2013 roku, bez wartości produkcji wyrobów tytoniowych, liczba pracujących (dane roczne), ** dane na dzień 31.12.2014 r., *** liczba beneficjentów w wierszu „Razem” jest mniejsza niż suma liczby beneficjentów dla wszystkich województw, gdyż przedsiębiorstwa, które mają filie/oddziały w różnych województwach, mogą ubiegać się o pomoc, składając odrębne wnioski.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [Bank Danych Lokalnych oraz roczniki statystyczne województw] oraz [Sprawozdanie ARiMR... 2015]

płatności nastąpiła w województwie warmińsko-mazurskim. Tam zarówno liczba zakładów, jak i liczba pracujących przez kilka lat zwiększyła się, co również miało swoje przełożenie w wysokości zrealizowanego w tym regionie wsparcia. Na tle pozostałych regionów wartość płatności w przeliczeniu na pracującego radykalnie spadła i wyniosła zaledwie 1,7 tys. zł, przy czym warto podkreślić, iż w poprzednim okresie programowania wartość ta była jedną z wyższych w kraju i wynosiła prawie 9 tys. zł. Także relacja liczby zrealizowanych projektów do liczby przedsiębiorstw zmniejszyła się w porównywanym okresie o 6,4 p.p. Poza wzrostem liczby podmiotów i zatrudnionych tam osób, wartość produkcji (w cenach stałych) w województwie warmińsko-mazurskim także wzrosła, mimo znaczącego spadku kwoty płatności w porównaniu do okresu poprzedniego, co może być m.in. skutkiem już wcześniej wykonanych inwestycji. Z kolei wielkopolskie zakłady przemysłu spożywczego, zwiększając swój udział w korzystaniu ze wsparcia unijnego, odnotowały spadek zarówno zatrudnienia, jak i liczby przedsiębiorstw, ale wartość produkcji uległa mimo wszystko wzrostowi. Wzrost produkcji przy jednoczesnym spadku zatrudnienia (jak w województwie wielkopolskim) w przemyśle spożywczym prowadził do poprawy wydajności pracy, ale rodził społeczny problem bezrobocia [Tereszczuk 2013a]. Wyróżniającym się obszarem realizacji płatności było województwo lubelskie. Zrealizowano tam bowiem płatności na poziomie niemal 190 mln zł, a przy tym kwota płatności na 1 pracującego wyniosła najwyższą w kraju, bo aż 8,3 tys. zł (tab. 2.). Porównując skutki działania w ramach SPO Rolnictwo i PROW 2007-2013, należy mieć na uwadze, że w tym regionie jako jednym z nielicznych utrzymały się tendencje wysokiej relacji zarówno kwoty płatności w stosunku do rocznej wartości produkcji (odpowiednio 2,8% i 2,4%), jak i liczby zrealizowanych projektów do liczby przedsiębiorstw (odpowiednio 8,6% i 9,3%) mimo malejącej liczby zakładów i pracujących. Warty uwagi jest również fakt, iż relacja liczby zrealizowanych projektów do liczby przedsiębiorstw była najwyższa w województwie wielkopolskim (aż 31,7% w skali całego kraju), natomiast przeciętna wartość jednego zrealizowanego projektu była równa średniej krajowej i wynosiła 1,8 mln zł (tab. 2.).

PRZEMIANY W POLSKIM PRZETWÓRSTWIE SPOŻYWCZYM PO PRZYSTĄPIENIU POLSKI DO UNII EUROPEJSKIEJ

Na dynamikę i kierunek przemian w gospodarce wpływa wiele wzajemnie oddziałujących na siebie czynników, dlatego wyodrębnienie wpływu jednego z nich jest zazwyczaj niemożliwe lub niezwykle trudne. Niemniej jednak tak przełomowe wydarzenie jak przystąpienie Polski do UE musiało wpłynąć na stan poszczególnych sektorów gospodarki, w tym na przemysł spożywczy. Dwa szczególnie ważne czynniki sprzyjające temu procesowi to możliwości konkurowania na rynku wspólnotowym oraz korzystania ze wsparcia na inwestycje ułatwiające uzyskanie przewag konkurencyjnych.

Poza wzrostem eksportu polskich produktów spożywczych [Pawlak 2013] w okresie poakcesyjnym od 2004 roku zaszły następujące zmiany: nastąpiła koncentracja produkcji (zmniejszenie liczby zakładów i zatrudnionych tam osób, przy wzroście produkcji) oraz wydajność liczona zarówno w odniesieniu do zatrudnionych, jak i przedsiębiorstw (tab. 3.). Taki kierunek ewolucji oznaczać może, że zmienionym po 2004 roku warunkom konkurencyjnym poddała zdecydowana większość przedsiębiorstw (aczkolwiek w 2014 roku było około 30% mniej przedsiębiorstw niż przed dekadą), a te, które tego dokonały, były jednocześnie w stanie zwiększyć produkcję, w skali kraju o około 45% (liczoną w cenach

Tabela 3. Zmiany w przemyśle spożywczym w latach 2004-2013 (2004=100)

Województwo	Liczba zakładów	Liczba pracujących	Wartość produkcji	Produkcja na zatrudnionego	Produkcja na zakład
dolnośląskie	68	75	157	208	232
kujawsko-pomorskie	57	81	133	163	232
lubelskie	55	81	139	171	254
lubuskie	72	89	134	150	185
łódzkie	57	85	187	219	328
małopolskie	80	95	153	161	191
mazowieckie	72	101	132	130	183
opolskie	66	86	98	115	149
podkarpackie	75	83	124	149	165
podlaskie	62	85	176	206	283
pomorskie	65	91	145	160	222
śląskie	80	90	186	206	232
świętokrzyskie	66	76	120	159	182
warmińsko-mazurskie	60	84	190	226	316
wielkopolskie	78	94	133	142	171
zachodniopomorskie	69	90	141	155	205
Razem	69	89	145	163	211

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [Bank Danych Lokalnych oraz roczniki statystyczne województw].

stałych). Jeszcze większy wzrost nastąpił w wydajności pracy (o ponad 60%) i w jednostkowej produktywności zakładów (ponaddwukrotnie). Małgorzata Juchniewicz i Katarzyna Łukiewska [2013] zauważyły, że okres dostosowania się zakładów do wymogów UE pozwolił na lepsze wykorzystanie czynników produkcji, a tym samym przyczynił się do poprawy konkurencyjności przemysłu spożywczego. Mogło się to dokonać m.in. dzięki uruchomionym środkom pomocowym. Polski przemysł spożywczy wzmocnił swoją pozycję na rynkach zagranicznych i zwiększył powiązania z nimi [Mroczek 2014]. Założyć bowiem należy, że bez kapitałochłonnych inwestycji opisany wzrost produktywności nie byłby możliwy, jednak tylko nieliczne zakłady przetwórcze (zazwyczaj kilka procent, por. tab. 1. i 2.) skorzystały ze wsparcia w ramach programów wspólnej polityki rolnej. Na ekonomiczny sukces przetwórstwa w okresie poakcesyjnym poniesione zostały koszty społeczne, bowiem wszędzie (poza województwem mazowieckim) nastąpił spadek liczby zatrudnionych, co jednak wydaje się nieodzownym skutkiem modernizacji i koncentracji w każdym dziale gospodarki. Niemniej jednak świadczy to o niepowodzeniu działań pomocowych na tym polu, gdyż jednym z celów wsparcia unijnego było pobudzenie rozwoju lokalnego przez tworzenie miejsc pracy. Na zagadnienie to można jednak spojrzeć nieco inaczej. Otóż poprawa pozycji konkurencyjnej pozostałych na rynku przedsiębiorstw przyczyniła się do zmniejszenia liczby miejsc pracy w przetwórstwie, ale równocześnie poprawiła ich trwałość. Analizowane zjawiska odnoszą się do kraju jako całości oraz większości regionów. Największe przy tym przemiany zaszły w województwach łódzkim i warmińsko-mazurskim, gdzie produkcja ogółem niemal się podwoiła, produktywność pracy wzrosła ponaddwukrotnie, a produkcja przeciętnego zakładu ponadtrzykrotnie.

PODSUMOWANIE

Przystąpienie Polski do UE stanowiło jedno z przełomowych wydarzeń w rozwoju polskiej gospodarki, w tym także przemysłu spożywczego. Najważniejsze w tym zakresie wydają się dwa zasadnicze aspekty: otwarcie się europejskiego rynku na polskie wyroby spożywcze oraz uruchomienie unijnych środków finansowych na modernizację produkcji i dostosowanie jej do wymogów wspólnotowych. Na podstawie przeprowadzonych badań można mniemać, że ten pierwszy aspekt odegrał istotniejszą rolę, gdyż w obu analizowanych okresach relacja między liczbą zrealizowanych projektów a liczbą przedsiębiorstw wahała się w zależności od okresu i regionu od kilku do (rzadko) kilkunastu procent (z uwzględnieniem faktu, iż jeden zakład mógł realizować kilka projektów). Niemniej jednak te przedsięwzięcia, które zostały zrealizowane, umożliwiły kontynuację produkcji w nowym otoczeniu ekonomicznym, szczególnie że były to inwestycje relatywnie duże (średnia wartość w obu badanych okresach oscylowała wokół 1,7-1,8 mln zł w cenach stałych). Mimo iż w analizowanym okresie wsparcie dla inwestycji polskiego przemysłu spożywczego przez programy europejskie stanowiło około 7% całkowitej wartości zrealizowanych inwestycji w tej branży, to ich efektem (z racji konieczności uruchomienia środków własnych) było dwu-, trzykrotne zwiększenie końcowej wartości inwestycji [Tereszczuk 2013b]. Wskazane kierunki ewolucji przemysłu spożywczego, a więc koncentracja produkcji, jej bezwzględny wzrost, a także poprawa wydajności pracy, stanowią o sukcesie odniesionym przez ten sektor gospodarki w okresie poakcesyjnym. Należy też zwrócić uwagę na negatywny wymiar tego zjawiska. Poprawa wydajności i wzmocnienie pozycji konkurencyjnej spowodowały zmniejszenie zatrudnienia, co ma szczególnie groźny wymiar w regionach o wysokim bezrobociu (największa skala tego zjawiska miała miejsce w województwie świętokrzyskim).

Przed polskim przemysłem spożywczym stają nowe wyzwania, związane z narastaniem tendencji rynkowych ukierunkowanych już nie na wzrost wolumenu, lecz na poprawę zdrowotnej jakości wyrobów żywnościowych. Wymagać one będą nie tylko zmiany sposobu postrzegania rynku i stosowania odpowiednich instrumentów marketingowych, lecz także niejednokrotnie przeprowadzania inwestycji. Trendy te są przy tym zgodne z obecnymi założeniami wspólnej polityki rolnej UE, która w odniesieniu do przemysłu spożywczego nakierowana jest w programach na lata 2014-2020 na poprawę jakości żywności i skrócenie łańcuchów dostaw. Zatem doświadczenia nabyte w poprzednich okresach programowania mogą okazać się przydatne w przyszłości.

LITERATURA

- Bank Danych Lokalnych oraz roczniki statystyczne województw. 2014: [online], stat.gov.pl.
- Beba Patrycja, Poczta Walenty, 2015: *Miejsce sektora rolno-żywnościowego w gospodarce polskich regionów*, JARD, z. 2 (32), s. 23.
- Drożdż Jadwiga, 2006: *Inwestycje w przemyśle spożywczym 2000-2005*, [w] *Stan wdrożenia systemów zarządzania jakością w przedsiębiorstwach przemysłu spożywczego*, Grażyna Morkis (red.), IERiGŻ-PIB, Warszawa, s. 40-47.
- Juchniewicz Małgorzata, Łukiewska Katarzyna, 2013: *Czynniki konkurencyjności przemysłu spożywczego w Polsce*, „Roczniki Naukowe SERiA”, t. XV, z. 4, s. 175.
- Mroczek Robert, 2014: *Polski przemysł spożywczy w latach 2008-2013*, IERiGŻ-PIB, Warszawa, nr 117, s. 153.

- Mrówczyńska-Kamińska Aldona, 2012: *Produkcja globalna i wartość dodana brutto w sektorze rolno-żywnościowym w krajach Unii Europejskiej*, „Roczniki Naukowe SERiA”, t. XIV, z. 1, s. 333.
- Pawlak Karolina, 2013: *Międzynarodowa zdolność konkurencyjna sektora rolno-spożywczego krajów Unii Europejskiej*, Rozprawy Naukowe, 488, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, s. 8.
- Sprawozdanie z działalności Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa za 2009 rok*. 2010: Warszawa, s. 179.
- Sprawozdanie z działalności Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa za 2014 rok*. 2015: Warszawa, s. 176.
- Tereszczuk Mirosława, 2013a: *Porównawcza ocena rozwoju przemysłu spożywczego w Polsce na tle innych krajów UE*, „Roczniki Naukowe SERiA”, t. XV, z. 3. s. 365.
- Tereszczuk Mirosława, 2013b: *Wpływ Wspólnej Polityki Rolnej na konkurencyjność polskiego przemysłu spożywczego*, [w] *Monitoring i ocena konkurencyjności polskich producentów żywności (3)*, seria „Program Wieloletni 2011-2014”, Raport nr 73, IERiGŻ-PIB, Warszawa, s. 63.
- Uchwała nr 45 Komitetu Monitorującego Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich” z dnia 5 lipca 2010, [online], www.minrol.gov.pl/pol/content/download/25485/142391/file/uchwała45Mspo.pdf.
- Urban Roman, Bielecki Jan, 2005: *Polski przemysł spożywczy w pierwszych miesiącach po integracji z Unią Europejską*, IERiGŻ-PIB, Warszawa, s. 43.
- Urban Roman, Szczepaniak Iwona, Mroczek Robert, 2010: *Polski sektor żywnościowy w pierwszych latach członkostwa (Synteza)*, IERiGŻ-PIB, s. 29.
- www.arimr.gov.pl.

Paulina Sobieszkańska, Arkadiusz Sadowski

FINANCIAL SUPPORT FOR THE POLISH AGRI-FOOD INDUSTRY BY THE EUROPEAN UNIONFUNDS IN 2004-2013

Summary

The article presents the results of studies concerning the support the development of agri-food industry in Poland from the European Union funds. Two programming periods, it is 2004-2006 and 2007-2013 was taken into account. It has been shown that in both cases the number of projects co-financed from EU funds was relatively small, given the total number of processing plants, but the average unit value was usually significant and exceeded one million zlotys. Regional differences in the importance of support was large. In the post-accession period agri-food industry has undergone a significant evolution, consisting mainly of increasing the scale of production and its concentration, while reducing employment. Apart from financial support for such a state of affairs affected mainly the opportunity to participate in the common European market.

Adres do korespondencji:
mgr Paulina Sobieszkańska, dr hab. Arkadiusz Sadowski
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Katedra Ekonomii i Polityki Gospodarczej w Agrobiznesie
ul. Wojska Polskiego 28; 60-637 Poznań
e-mail: sadowski@up.poznan.pl